

Іванна Рудько (м. Чернівці)

Буковинське народне віче на сторінках видань (з фондів Чернівецької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Михайла Івасюка)

У статті охарактеризовано опубліковані (як в Україні, так і за кордоном) джерела інформації про визначну історичну подію столітньої давності – Буковинське народне віче 3 листопада 1918 року в Чернівцях.

Ключові слова: Буковинське народне віче, листопадові події на Буковині, переворот на Буковині, змагання за українську державність на Буковині, спогади очевидців, енциклопедичні видання, колективні монографії, бібліографічний покажчик.

Ivanna Rudko

Bukovynian Viche in publications (from M. Ivasiuk Chernivtsi Oblast Research Library book collections and periodicals)

The article includes descriptions and analyses of publications on a remarkable historical event which is known as the Bukovynian Viche. The Viche took place in Chernivtsi in November 3, 1918. The article is based on resources published both in Ukraine and abroad.

Key words: Bukovynian Viche, November events in Bukovyna, coup in Bukovyna, fighting for Ukrainian statehood in Bukovyna, eyewitnesses memoirs, encyclopedias, collective monographs, bibliographic index.

Буковинське народне віче 3 листопада 1918 року стало знаковою подією для кожного буковинця, адже ознаменувалося історичною ухвалою про входження Північної Буковини до Західноукраїнської держави, а також висловило бажання приєднати українську частину колишніх австрійських володінь до України.

Цьогоріч 100-ліття цієї визначної історичної дати відзначається на державному рівні, а 2018 рік на Буковині оголошено Роком Буковинського віча.

Про листопадові події столітньої давності писало багато свідків, а також дослідників історії краю. Зокрема, у своїх споминах Буковинське віче згадують його безпосередні учасники: Агенор Артимович у журналі «Український прапор» (1919 р., Ч. 23-25, С. 3-4), який виходив у Відні (Австрія), опублікував статтю «Переворот на Буковині». Своїми особистими спогадами в «Літературно-науковому вістнику» поділився і Мирон Кордуба (Львів, 1923 р.). У 1927 році Іван Пігуляк у газеті «Український Голос», яка виходила

у Вінніпезі (Канада), надрукував статтю «Спогади про листопадові події на Буковині». Згодом спомини М. Кордуби та І. Пігуляка опублікує Григорій Піддубний у суспільно-політичному нарисі «Буковина, її минуле і сучасне» (Харків, 1928 р.; перевидана в Чернівцях, 2005 р.). Про розпад Австрії й переворот на Буковині, про окупацію Буковини написав Сергій Канюк у книзі «Буковина в румунській неволі» (Харків, 1930 р.). Ще один з активних учасників Віча Ілля Попович у газеті «Наше Життя» (1948 р., 1 листоп. (№ 45)), що виходила в Аугсбурзі (Німеччина), надрукував статтю «Листопадові дні на Буковині».

Серед великого масиву літератури спробую назвати найбільш вагомі. Перш за все, це енциклопедичні видання, в яких відображена інформація про Буковинське віче 3 листопада 1918 року в Чернівцях. Зокрема, це «Історія міст і сіл Української РСР. Чернівецька область», що видавалася в 26-ти томах (Київ, 1969 р., С. 29),

«Українська Радянська Енциклопедія» (Т. 2, Київ, 1978 р., С. 66), «Енциклопедія Українознавства» (Т. 1, Львів, 1993 р., С. 190), «Енциклопедія історії України» (Т. 1, Київ, 2003 р., С. 398) та «Енциклопедія Сучасної України» (Т. 3, Київ, 2004 р., С. 562) та ін.

Радянська історіографія замовчувала інформацію про українські державотворчі процеси на Буковині 1918 року. Подвижники та організатори національно-визвольних змагань вважалися «українськими буржуазними націоналістами та ревізіоністами». Серед істориків радянського періоду Костянтин Ципко у своїх працях описав події Буковинського народного віча в Чернівцях, на якому буковинці, за його словами, прийняли рішення «про возз'єднання Буковини з Радянською Україною та встановлення у краї Радянської влади»¹.

На відміну від радянських, історики української діаспори зверталися до подій на Буковині 1918 року. На окрему увагу заслуговує фундаментальна праця А. Жуковського, Д. Квітківського та Т. Бриндзана «Буковина, її минуле і сучасне» (Париж; Філадельфія; Детройт, 1956 р.). Тут вміщена окрема стаття Аркадія Жуковського «Українська влада на Буковині (1918)», а згодом український історик, уродженець Чернівців, описав події Буковинського народного віча в «Історії Буковини» (Ч. II, Чернівці, 1994, С. 93-103). Іван Новосівський у журналі «Правничий Вісник» (1963 р., Кн. 2, С. 63-64), що виходив у

Нью-Йорку (США), опублікував статтю «Українська державна влада на Буковині у 1918 р.», а також згадував про листопадові події в «Нарисі історії права Буковини і Басарабії» (Нью-Йорк; Париж; Сідней; Торонто, 1986 р., С. 121-123). Багато цікавої інформації про ті вікопомні і переломні дні в історії краю містить книга історика, представника німецької громади краю Еріха Прокоповича «Кінець австрійського панування на Буковині» (Чернівці, 2003 р.).

Тема Буковинського віча знайшла своє відображення у колективних монографіях з історії Буковини як у виданнях радянського періоду, так і часів незалежної України. Звертаю увагу на найбільш відомі праці: В. Курило, М. Ліщенко, О. Романець, Н. Сирота, Б. Тимошук «Північна Буковина, її минуле і сучасне» (Ужгород, 1969, С. 81-82); Ф. Шевченко, П. Михайлина, О. Романець «Нариси з історії Північної Буковини» (Київ, 1980); С. Костишин, В. Ботушанський, О. Добржанський, Ю. Макар, О. Масан, Л. Михайлина «Буковина. Історичний нарис» (Чернівці, 1998, С. 214-217) та ін.

У 1990 році Чернівецьке товариство «Оберіг» та Асоціація молодих істориків опублікували брошурне видання «Буковинське народне віче 3 листопада 1918 року» (Чернівці, 1990), яке вміщує наукові розвідки чернівецьких науковців, а також додатки – тексти історичних документів часів перебування Буковини в складі Австро-Угорщини, Румунії та Радянської України.

¹ Ципко К. Г. Боротьба трудящих Буковини за возз'єднання з Радянською Україною / Костянтин Ципко. – Станіслав, 1961. – С. 27.

У 1994 році кандидат філологічних наук Олекса Романець упорядкував документи і матеріали обласної науково-практичної конференції, присвяченої 75-річчю Буковинського народного віча 3 листопада 1918 року. До збірника «Народне віче Буковини. 1918-1993» (Чернівці, 1994 р.) увійшли наукові доповіді представника Президента України в Чернівецькій області Івана Гнатишина, дослідників та істориків краю, серед яких варто згадати Василя Ботушанського, Сергія Григоришина та Ігоря Буркута, які присвятили чимало публікацій згаданій події. У виданні подаються і документи – статистичні дані про склад населення на Буковині станом на 31 грудня 1910 року, публікації з місцевих газет 1918 року щодо національного самовизначення буковинських українців та розпорядчі документи румунської влади, які діяли в українських повітах Буковини в 1918-1921 роках.

До 90-ї річниці Буковинського віча Олександр Добржанський, науковець з Чернівецького національного університету ім. Юрія Федьковича, у співпраці з Володимиром Стариком, головою товариства «Український Народний Дім в Чернівцях», підготували до друку ґрунтовне видання «Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914-1921 рр.), яке вміщує документи і матеріали про українські визвольні змагання на Буковині (Одеса, 2008). А через рік опублікували документи і матеріали, котрі висвітлюють вікопомні події столітньої давності – «Змагання за українську державність на Буковині (1914-1921 рр.)» (Чернівці, 2009 р.). Тут надруковані, так звані, «ПОВІДОМЛЕННЯ» з чернівецьких газет «Буковина» та «Czernowitzer Morgenblatt»: про проведення крайового віча буковинських українців та його рішення; про ситуацію в Чернівцях; про перебіг Буковинського Віча та його резолюції; про плановий перехід влади в українські руки на Буковині; про продовження переговорів між українцями та румунами та ін. Також Прокламація українського і румунського національних комісарів О. Поповича та А. Ончула про перебрання влади на Буковині.

Того ж 2009 року Володимир Старик у чернівецькому видавництві «Прут» опублікував книгу в двох частинах «Від Сараєва до Парижа. Буковинський Interregnum 1914-1921» та «Між націоналізмом і толерантністю». Перша частина

містить ілюстративний матеріал подій 1914-1921 років очима їхніх учасників та сучасників, друга – дослідження авторів тих складних процесів відстоювання інтересів українського народу в нелегкі та дуже суперечливі роки (Чернівці, 2009 р.). У книзі окремо виділено розділ «Буковинське Віче та Хотинське повстання – реалізація права буковинських та бессарабських українців на своє національне самовизначення», також вміщено вирізки з газети «Буковина» за листопад 1918 року, Рішення крайового віча буковинців, а також світлини членів Буковинської делегації Української Національної Ради.

До 100-річчя Буковинського віча працівники Чернівецької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. Михайла Івасюка у співпраці з фахівцями Державного архіву Чернівецької області здійснили першу спробу систематизації матеріалів про листопадові події на Буковині 1918 року – видали бібліографічний покажчик «Буковинському вічу – 100 років». Видання презентували в стінах книгозбірні напередодні ювілейної історичної дати за участю авторів передмов, науковців та дослідників історії краю – Василя Ботушанського Володимира Старика та Бориса Багдея.

Бібліографічний покажчик побачив світ у видавництві «Букрек» за сприяння обласної державної адміністрації в рамках «Регіональної програми забезпечення інформаційних потреб населення області...». Його матеріали відображають історичні та архівні документи, монографії, публікації з книг, періодичних видань. Хронологічні рамки – 1918-2018 рр. Посібник вміщує 628 бібліографічних записів, згрупованих за окремими розділами:

I. Буковинське народне віче: відгомін столітньої історії (1.1. Окремі видання, публікації в збірниках та періодичних виданнях; 1.2. Архівні матеріали);

II. Омелян Попович – перший Президент Буковини (2.1. Основні видання; 2.2. Література про життя та діяльність; 2.3. Бібліографія);

III. Буковинське народне віче в художній літературі та творах мистецтва (3.1. Поезії, присвячені Буковинському народному вічу; 3.2. Фотографії; 3.3. Меморіальні дошки);

IV. Бібліографія (4.1. Метабібліографія);

V. Вебліографія. При підготовці видання використано наукову, довідкову та художню літе-

ратуру, бібліографічні покажчики та періодичні видання з фондів ЧОУНБ ім. Михайла Івасюка, а також світлини з приватної фотоколекції дослідника історичних подій 1918-1921 років на Буковині Володимира Старика.

Сьогодні кожному з нас важливо пам'ятати про далекі події 3 листопада 1918 року та тих

українців-патріотів, які хотіли бачити нашу Буковину в складі українських земель. То ж долучаймося до вивчення історичного минулого свого рідного українського народу, зберігаємо в пам'яті славні віхи історії краю в ім'я збереження і розбудови нашої незалежної та соборної України!

Джерела та література

Буковинське народне віче 3 листопада 1918 року / Чернів. т-во «Оберіг», Асоціація молодих істориків. – Чернівці: Ред.-видав. від. облполіграфвидаву, 1990. – 46 с.

Буковинському вічу – 100 років (1918-2018): бібліогр. покажчик / авт.-уклад.: І. Рудько, О. Гаврилюк; Упр. культури облдержадмін., Держ. архів Чернів. обл., Чернів. обл. універс. наук. бібліотека ім. М. Івасюка. – Чернівці: Букрек, 2018. – 128 с.

Добржанський О. Бажаємо до України! Змагання за українську державність на Буковині у спогадах очевидців (1914-1921 рр.) / О. Добржанський, В. Старик. – Одеса: Маяк, 2008. – 1168 с. – (До 90-річчя Буковинського віча).

Добржанський О. Змагання за українську державність на Буковині (1914-1921 рр.): докум. і матер. / О. Добржанський, В. Старик. – Чернівці: Чернів. обл. друкарня, 2009. – 512 с.

Народне віче Буковини. 1918-1993: докум. і матер. обл. наук.-практ. конф., присвяченої 75-річчю Буковин. народного віча 3 листопада 1918 р. /

упоряд. канд. філол. наук О.С. Романець. – Чернівці: Прут, 1994. – 144 с.

Піддубний Г. Буковина, її минуле і сучасне: (суспільно-політичний нарис із малюнками і мапою Буковини). (Харків, 1928) / Григорій Піддубний. – Чернівці: Зелена Буковина, 2005. – 216 с.

Прокопович Е. Кінець австрійського панування в Буковині / Еріх Прокопович; пер. з нім. О. Матійчук, Н. Панчук. – Чернівці: Золоті литаври, 2003. – 80 с.

Старик В. Від Сараєва до Парижа. Буковинський Interregnum 1914-1921. Ч. 1; Між націоналізмом і толерантністю. Ч. 2 / Володимир Старик. – Чернівці: Прут, 2009. – 168+184 с.: іл.

Федорак В.Ф. Вікопомне Буковинське віче 3 листопада 1918 року / В.Ф. Федорак, Л.І. Петровська // Освіта Буковини. – 2018. – 29 серп. (№ 31). – С. 14.

Ципко К.Г. Боротьба трудящих Буковини за возз'єднання з Радянською Україною / Костянтин Ципко. – Станіслав, 1961. – 64 с.